

A szeretet teológiai erénye

TARTALOM: Bevezetés; 1. A szeretet fogalmai, meghatározásai; 1.1. A szeretet fogalmai; 1.2. A szeretet meghatározásai; 2. A szeretet és az érdek kapcsolata; 3. A szeretet biblikus teológiai háttere; 3. Isten szeretete és az ember válasza az Ószövetségben; 3.2. Isten szeretetének megnyilvánulása az Újszövetségben; 4. A szeretet teológiai megközelítése; 4.1. A szeretet jellege, feltételei és következményei a tapasztalatban; 4.2. A szeretet kettős parancsának tartalma és követelménye; 4.3. A szeretet tulajdonságai és hatásai; 4.4. A szeretet és az üdvösség; 4.5. Az embertársi szeretet érték- és problémavilága; 5. A szeretet elleni bűnök; Zárszó.

JÁNOS SOLTÉSZ: The Theological Virtue of Love

Love is the greatest gift granted by God. Humankind recognises its value again and again and strives to adapt it to the prevailing circumstances as it would be im-possible to live without it. A sense of readiness, this virtue enables our conscience and freedom to function properly and leads us to God. The depths and essential as-pects of love may only be explored adequately through theological analysis. The present paper serves this purpose. Theoretical theology is complemented by important moral and ethical con-siderations relevant to praxis. An overview of these will point to some guidelines repre-senting the foundations of adaptation to contemporary settings. In the context of love, viewing Man as body-soul composite is paramount. The integration of aspects pertinent to being created in the image of God, dignity of men and women, biblical anthropo-logy and value systems is indispensable, combined with an extensive treatment of these, defined by focus on revelation and the evangelical norm. It is hoped that a discussion of the essentials will prompt the reader to formulate genuine adaptations and continue to elaborate on the subject in a critical manner.

Bevezetés

A szeretetről beszélni az „idők jeleinek” figyelembe vételével komoly fel-adat. Ennek folyamata a II. Vatikáni Zsinattal már elkezdődött. A szeretet csökkenése, hiányai újrafogalmazásra hívják az embert, hiszen egzisztenci-álisan létfontosságú fogalomról van szó, mely az egyház életét is alapvetően meghatározza. A zsinat nem véletlenül hívja fel a figyelmet, hogy az egyház tagjainak feladata: „Gyümölcsöt hozni szeretetben a világ életéért”.¹ A 20.

¹ *Optatam Totius*, 65.

század talán legnagyobb morálteológusához, Bernhard Häringhez kapcsolódik a gondolat, hogy az egyházban „a szeretet primátusát” kell megvalósítani.² Ebbe az irányba mutat R. Guardini meglátása is, aki szerint a „theologia mentis et cordis” megvalósítása a feladat.³ Az értelem és a szív együttműködése a személyi és a közösségi élet harmóniáját megalapozza és fenntartja. Mindezek felelevenítik azt az ókori bölcsességet is, amit már a sztoikus filozófusok is vallottak, hogy az embernek a legjobb értelmes és szeretetre rendelt természete szerint cselekednie.⁴ Az egyháznak pedig a szeretet tanújaként kell utat mutatnia az embereknek. A *Lumen Gentium* dokumentum így fogalmaz: „Meg kell tanítani a híveket Krisztus egész titokzatos teste iránti szeretetre”.⁵ Aranyszájú Szent János – János apostol nyomán – a keresztény ember legfőbb ismertetőjelének a szeretet tartja.⁶ Úgy is fogalmazhatjuk, hogy a keresztény egzisztencia talán legfontosabb alaperényéről van szó, melynek tudományos eszközökkel történő kategorizálása nem lehet teljes, de feltételezi az Isten- és emberszeretet együttes és egymástól elszakíthatatlan tárgyalását, hagyományos elemzésének, sarkpontjainak ismeretét, melyekre új, aktuális szempontok és hangsúlyok épülhetnek.

I. A szeretet fogalmi, meghatározásai

I.1. A szeretet fogalmi

A magyar nyelv a szeretet kapcsán gazdag szóhasználattal rendelkezik.⁷ Tartalmilag szoros kapcsolatban vannak a következők: szeretet, szerelem, barátság, szimpátia, érzelmi kapcsolat, emberség stb. A bibliai nyelvekben

2 HÄRING, B., *Moralverkündigung nach dem Konzil*, in Theologische Brennpunkte 3/4, Frankfurt am Main 1966, 59.

3 BODA, L., *A keresztény élet három alaperénye*, (Erkölcteológia II., Teológiai jegyzet), Budapest 1980, 75–76.

4 Vö. NYÍRI, T., *A filozófiai gondolkodás fejlődése*, Budapest 1973, 114–115.

5 LG 8., 23.

6 Vö. BODA, *Op. cit.*, 75., és Jn 13,34; 8,42.

7 Olykor „igen különböző valóságokat jelöl: testieket vagy szellemieket, ösztönösöket vagy tudatosakat, súlyosakat vagy könnyedeket, olyanokat, melyek kibontakoztatják az embert, vagy éppen elpusztítják”. Vö. LÉON-DUFOUR, X., (szerk.), *Biblikus Teológiai Szótár*, Róma 1976, 1199–1200. Éppen ezért kell látni, hogy Jézus által az Újszövetségben sajátosan megtisztul ez a fogalom, s megvalósul az Isten szándéka, aki a maga részéről a szeretet párbeszédét kezdeményezi az emberekkel, és e szeretet nevében kötelezi és tanítja képmásait, az embereket egymás szeretetére.

a következő szavakat említhetjük meg: a héberben az *ahab* szeretetet jelent, mondhatjuk formailag ez a szeretet szava, de tartalmilag a *heszed*, bár hűséget jelent inkább, mégis bőségebben fejezi ki azt a személyek közötti kapcsolati tartalmat, amit valójában a szeretet tölt ki. A görögben több kifejezést használnak a szeretet jelölésére. A *kharitasz* a szeretetet, mint értéket jeleníti meg. A legismertebb fogalmak a fokozatokat is magában foglaló, párkapcsolatokra alkalmazható *erosz*, *filia*, *sztorgé*, *agapé* szavak. Jelentik azokat a mozzanatokat, melyek nem mindig választhatóak el élesen egymástól, de egyre gazdagabb tartalmat hordoznak. Az *erosz* elsősorban az érzelmi szeretet szava, leginkább a gyöngédség nélkülözhetetlen tartalmát viszi a kapcsolatba. A *filia* a baráti szeretet szava, mely a kapcsolat kommunikációs jellegére vonatkozik. A barátok mindent megbeszélnek egymással, s ilyen szempontból a házaspárokra vonatkozóan is kijelenthető, hogy barátokká is kell válniuk és maradniuk életük során. A *sztorgé* fogalma elsősorban azt a szeretetet jelenti, amit speciálisan az otthon atmoszférájaként jellemezhetünk, melybe bármikor öröm visszatérni, hazatérni, s egy kapcsolat alapvető harmóniáját biztosítja. Legkevésbé az *agapé* ismeretlen, különösen a vallásos műveltségűek, s az evangéliumot ismerők körében, mely az áldozatot hozni képes, önzetlen, hivatásszerű szeretet szava. A latin nyelv is használja a *caritas* fogalmát a göröggel azonos tartalommal a szeretet, szerelem jelölésére az *amor* közismert szavát, a barátság *amicitia* szintén ismert kifejezését, valamint a kiválasztó szeretetre a *dilectio* fogalmát.⁸

1.2. A szeretet meghatározásai

A meghatározások nem jelentik a szeretet teljes tartalmának szavakba önthetőségét, hiszen kimeríthetetlen fogalom, de a legfontosabb motívumokra rávilágítanak. Karl Rahner megfogalmazásával érdemes elindulnunk, aki szerint a szeretet az ember lényegének szabad megvalósítása, mely Isten önközlésének elfogadását s az erre való válaszadást jelenti.⁹ Ehhez szorosan kapcsolódik a katekizmus szempontjait is magába foglaló erkölcszociológiai meghatározás: A szeretet a kegyelem által belénk oltott erény, mellyel az önmagát Krisztusban és az egyházban közlő Istent mindennél jobban, embertársainkat és önmagunkat pedig Istenért szeretjük.¹⁰ A végső célunk szem-

8 Vö. BODA, L., *Isten országa közöttünk hitben, reményben és szeretetben*, Budapest 1993, 101.

9 Vö. RAHNER, K. – VORGRIMMLER, H., *Teológiai Kiszótár*, Budapest 1980, 678–679.

10 *A Katolikus Egyház Katekizmus*, Budapest 1993, 1822–1823. pont

pontjából megfogalmazott definíció pedig, amely Szent Tamás gondolatára épül, a következőt emeli ki: a szeretet olyan belénk oltott erény, legmélyebb jóakarát, mely az üdvösség akarását és tevékeny szolgálatát jelenti Krisztus példája szerint.¹¹ Az Isten legnagyobb ajándéka valóban az üdvösség, Jézus pedig az üdvözítő akarátát mutatta meg az embereknek, így ha őt elfogadjuk és követjük, életünk leghelyesebb irányát vesszük. A jézusi segítség pedig nélkülözhetetlen a szeretet minél tökéletesebb megvalósításához, ezért helyes állandóan segítségét kérni, s Lelkének bölcsességére támaszkodni, hogy a szeretetnek a készsége állandóan növekedjen bennünk. Segítenek ebben Krisztus leghűségesebb tanúi a kanonizált és nem kanonizált szentek, akik közbenjárásukkal szintén mellettünk állnak.

2. A szeretet és az érdek kapcsolata

Kérdésünk, amire keressük a választ: fölé tud-e kerekedni a szeretet az önzőségnek? Másként fogalmazva: szeretet-e az, amihez érdek fűződik? Két véleményt kell ehhez megvizsgáljunk.

Az érdekek filozófiája azon az állásponton van, hogy az ember alapvetően önző, vagyis anyagi, testi érvényesülése csak ezen belül képzelhető el. Igaz ez olyan szempontból, hogy van megkívánó szeretet (*amor concupiscentiae*), mely birtoklásra törekszik, önérdek vezet. Ugyanakkor van jóakaró szeretet is (*amor benevolentiae*), ami képes az önérdek fölé emelkedni, a másik javát akarja, áldozathozatalra képes szeretet.

Ezzel szemben Fénelon francia püspök (†1715) azt vallotta, hogy van olyan istenszeretet, melyben semmiféle önérdek nincs abszolút értelemben sem. Ebben a megközelítésben az elméleti és az aszketikus szempont túlzott kiemelése jelenik meg, mely nem tekinthető reálisnak két okból sem: egyrészt a szeretet az érdekek fölemeléséről és nem a megsemmisítésükről szól, másrészt a keresztény önzetlenség nem egyenlő önmagunk kikapcsolásával. Szent Pál mondja: „Úgy fussatok, hogy a díjat elnyerjétek”, „küzdök, hogy érdemtelen né ne váljak”.¹² Az egyház végülis Fénelon tanítását elítélte,¹³ mert szerinte az „örök élet koronáját” el kellene utasítani,¹⁴ ez viszont a kárhozatot jelentené.

11 BODA, *A keresztény élet három alaperénye*, 77.

12 Vö 1Kor 9,24–27.

13 Vö. HÖRMANN, K., *Lexikon der Christlichen Moral*, Innsbruck–Wien–München 1976, 983. és DS 2357–2373.

14 Vö. 2Tim 4,8.

A lélek abszolút értelemben vett megtisztítása minden érdektől, tehát nem keresztényi, a Biblia tanításával nem igazolható felfogás.

Az igazi szeretet realizálása, vagyis tökéletesedése, tisztulása, a motívumok folyamatos tökéletesedésében, tisztulásában, emelkedésében valósul meg. Ezt a folyamatot három lépcsőfok jellemzi. Alapfoknak tekinthetjük a *bonum delectabile* fogalmával jelzett élvezetszerzést, mely az önző, ösztönös gyönyörre törő vágy beteljesülését jelenti. Középfoknak tekinthető a *bonum utile*, mely az anyagi jellegű vagy érvényesülési érdekre épülő hasznosság fokozatát jelzi, ami vagy konkrét anyagi jutalom, vagy a társadalmi előrejutás, a karrier érdekét követi. A felsőfok a személyi értékre épülő *bonum honestum*, vagyis az igazi szeretet motívumát hordozza, s ez az érték az előző kettőt nem szükségteleníti, hanem fölemeli. Szent Ágoston mondja: „a szeretet prémiuma a szeretett személy”. Szent Bernát így fogalmaz: „A szeretet nem keresi a jutalmat, hanem kiérdemli”.¹⁵ Nem véletlenül tanítja a katekizmus, hogy Istent önmagáért, az embereket és önmagunkat pedig Istenért kell szeretnünk.¹⁶ (Az érdekefilozófia csak az első két lépcsőfokot fogadja el, Fénelon viszont mindhármat elutasítja.)

Ebben az összefüggésben érdemes arról is szólni, hogy helyes önszeretetre van szüksége az embernek, s milyen is az? A parancs így szól: „szeresd felebarátodat, mint önmagadat”. Világosan kell látni, hogy ez a szeretet alsó határa. Ezt az alapot nem szabad megszüntetni, innen történik ugyanis a stabil elrugaszkodás, tehát erről tud magasabbra emelkedni az ember, felső határ viszont szinte nem is létezik. A csúcса, a beteljesülése: Krisztus irántunk nyilvánított szeretete. A helyes önszeretet alapjáról kell arról gondolkodni, hogy istenképmásságomat ki kell bontakoztatnom. Mások szeretete is ezt kívánja tőlem. Ugyanakkor, bár másokat kell szolgálnom, saját üdvösségemre is gondolnom kell.

3. A szeretet biblikus teológiai háttere

3.1. Isten szeretete és az ember válasza az Ószövetségben

Az Ószövetségben Jahve szeretete népe iránt nyilvánvaló mind népe, mint közösség felé s az egyes ember felé is. Kiválasztja népét, atyaként szereti őket,

¹⁵ BODA, *Isten országa közöttünk*, 104.

¹⁶ Vö. KEK, 1822.

s ő népének pásztora. Emellett a baráti, jegyesi, házastársi szeretetnek jellemzőivel lehet leírni velük való kapcsolatát. Emellett szeretete más népekre is vonatkozik.¹⁷ Jahve szeretete személyeket is kiválaszt speciális feladatra. Lát-hatjuk ezt Ábrahám, Mózes és a próféták esetében, akikhez beszél, bizalmat ad nekik, s viszont vár el tőlük. A nép Istenük iránti szeretete is alapkövetelmény. A „Szeresd Uradat, Istenedet...”¹⁸ parancs következménye a Jahve felé megnyilvánuló hűség és az erkölcsi magatartás. Ennek folytatása már az Ószövetségben is felvillan, „szeresd felebarátodat, mint önmagadat”,¹⁹ alapvetően a hittestvérek szeretetére vonatkozik, de a mózesi törvények máshol az idegenek szeretetére is ügyelnek, és felhívják erre a figyelmet. A megszólított embernek válaszolnia kell Isten szeretetére, ami mindig fontos erkölcsi követelmény lesz Isten és ember kapcsolatában.

3.2. Isten szeretetének megnyilvánulása az Újszövetségben

Isten legnagyobb szeretetét Fiában, az Úr Jézus Krisztusban mutatta meg. Ő a „szeretett Fiú”,²⁰ a „közvetítő”,²¹ s „aki engem szeret, azt Atyám is szeretni fogja”²² – fogalmaz János evangéliuma. Az Újszövetségben a kiválasztottak Jézus barátai, akikről azt mondja, hogy nincs annál nagyobb szeretet, mint „aki életét adja barátaiért”. Parancsként pedig így fogalmaz: „ez az én parancsom, hogy szeressétek egymást”, s „ha megteszitek, amit parancsolok nektek, a barátaim vagytok”.²³ Jézus tanításában aztán teljesen egyértelművé válik, hogy az istenszeretetnek mennyire következménye kell hogy legyen a felebaráti szeretet. Olyannyira, hogy annak fokmérője.²⁴ A felebaráti szeretet tehát lényege szerint vallásos. Az embernek erre érdemes figyelnie, mert sokan esnek abba a tévedésbe, hogy az embertárs szeretetéhez egyáltalán nem szükséges a hit háttere, és ez bizony tévedés. Ezért fogalmaz így János evangéliuma: „Arról ismerjenek föl az emberek, hogy szeretitek egymást”.²⁵ A keresztények tehát *agapéra* kötelezettek egymás között, s minden ember felé többre kötelezettek egyszerű *filantrópiánál*. A szeretetnek alapvetően közös-

17 Bölcs 11,25

18 Dt 6,5

19 Lev 19,18.

20 Mt 3,17

21 1Tim 2,5

22 Jn 14,21

23 Vö. Jn 15,13–17.

24 Vö. 1Jn 4,20.; 5,2.

25 Jn 13,35

ségi vonatkozása is van, hiszen növekedésével Krisztus Misztikus Teste, az Egyház, s vele együtt Isten Országá is gyarapszik.

4. A szeretet teológiai megközelítése

4.1. A szeretet jellege, feltételei és következményei a tapasztalatban

A szeretet alanya az emberi személy. Tárgya pedig kettős: Isten, vagyis a Szentháromság személyei, különösen Jézus Krisztus, valamint tárgyai Isten képmásai, tehát minden ember. Ez a kettős tárgy az alapja annak, hogy a szeretet főparancsa kettős parancs. A szeretet motívuma a hit oldaláról világítható meg: a földi életünkben a hit fénye a motívum, míg az üdvösségben az Isten dicsőségének fénye. A szeretet alapja az, hogy Isten szeretetre méltó. Ezt mutatta meg az önzetlen szeretetéből fakadó teremtésben, a bűn ellenére is fenntartott gondoskodásában, a gondviselésben, hűségében, mely egészen a megváltói szeretetig és a halál utáni célba érkezésig, az üdvösségig segíti az embert, hogy végleg ajándékkul adhassa magát neki az örök élet dicsőségében, boldogságában. Kiben van jelen ez a szeretet? A megigazultakban, vagyis a megszentelő kegyelem állapotában levőkben, valamint bizonyosan birtokolják a tisztulás állapotában lévők és az üdvözültek. Viszont bizonyosan nincs jelen a kárhozottakban; gondolni kell a gonosz lelkekre és az elkárhozott emberekre, amennyiben ez utóbbiak tudatos Istennel való szembefordulással elkövették a halálos bűnt, s ebben az állapotban távozva az életből, elvesztették az ezen való változtatás lehetőségét. Ezek „jutalmul” önmagukat kapták, s így idő nélküli magány a büntetésük. A halálos bűn állapotában lévőkben sincs meg a szeretet, de nekik lehetőségük van megtéréssel változtatni állapotukon.²⁶

A szeretet személyek közötti vonatkozása miatt feltételekről is lehet beszélni. Ilyen feltétel a kölcsönös önfeltárás és megismerés, ami a személyi zártság megnyitásához elengedhetetlen. Isten is megteszi ezt a kinyilatkoztatásban, s különösen Jézus Krisztusban. A személyek között bizonyos belső hasonlóság, megfelelés is kell hogy legyen, ami a gazdagodás és a kiegészülés alapja. Emellett szükséges még a személyi stabilitás, állandóság, ami az elkötelezettségre való képesség alapja.

A szeretet következményei néhány fogalomban összegezhetőek, melyeket a személy megtapasztal, átél. Kiindulhatunk az egység (*unio*) szavából, mely

²⁶ Vö. TARJÁNYI, Z., *Az Istennel való kapcsolatunk erényei*, Budapest 2006, 64–65.

az én bővülésének, gazdagságának tapasztalatát jelenti. Megvalósul a barátságban és a házasságban is, ez utóbbiban a testi-lelki egyesülés miatt egészen speciális módon. Az önkilépés, az *extasis* a személy teljes önatadásának kifejezése, mely sajátos és különleges élmény is lehet a személy életében, amit ebben az összefüggésben úgy értelmezünk, hogy a személy természetesen nem veszíti el átadhatatlan alapját, ami megismételhetetlenné teszi őt. Értjük e fogalmon az értékek cseréjét is, ami a másik értékeinek átélését, sajátos gazdagodást jelent az én számára akkor is, amikor már visszatért önmagához. A következő fogalom a lendület, a buzgóság (*zelus*), mely leginkább a szolgáló szeretetben nyilvánul meg, az átlagon felüli adakozásban, áldozathozatalban s az ügyért való tevékenykedés fáradhatatlanságában. Ennek a félreértése, túlzásba vitele féltékenységet gerjeszthet, mely akár a poklot képes megízleltetni egymással. Végül az az öröm és a boldogság is ide tartozik, mely magában hordozza a testi élvezet és gyönyör megélését (*laesio corporalis*), ami tükröződik a szemekben az arcon, a pulzuson, ami sajátos és nagyon gazdag tapasztalat, hozzátartozik emberségünkhöz, és amely az egészen mély testi érintettséget, sajátos megsebzettséget is magában foglal.²⁷

4.2. A szeretet kettős parancsának tartalma és követelménye

A szeretet parancsának legfontosabb tartalmi szempontjai között az első, hogy a bűnöst a bűnbánatra és a szeretet akadályainak eltávolítására szólítja fel. Másodszor minden embertől állhatatosságot és kitartást vár el, harmadszor pedig felszólít a szeretet egyre magasabb fokára való törekvésre, vagyis az éltszentségre. A szeretetparancs jellegéből fakad, hogy mint állító parancs a szeretet cselekedeteinek gyakorlását, tiltó parancsként pedig a szeretet elleni bűnök kerülését támasztja követelményként mindenki elé.

Mindezek mellett vannak az életnek sajátos körülményei, melyekben különösen figyelembe kell venni a szeretet aktusait. Ilyen a tudatos erkölcsi élet kezdete, amikor először foglal állást az ember egzisztenciálisan a végső céllal kapcsolatban. Hasonlóan felelősségteljes és nehéz helyzet a halálveszély. Ekkor a keresztyén embernek érdemes feltétlenül arra koncentrálnia, hogy Jézus, akivel egész életében összefűzte a szeretet, Őhózzá most a halál közelében egzisztenciálisan nagyon közel van, ami reális és rendkívüli erőt jelent számára. Ezekén kívül az élet folyamán sokszor szükséges és lehetséges a szeretetből erőt meríteni. Ilyen a szentgyónásra történő helyes készüllet, az esetleges

²⁷ Vö. TARJÁNYI, *Op. cit.*, 58., 64.

súlyos kísértés helyzete, illetve a súlyos bűn elkövetése utáni állapot, mikor nincs lehetőség hamar megtisztulni a megtérés szentségében.²⁸ Nem automatikus, hogy sikerülni fog, de ez a néhány kiemelt helyzet világosan jelzi, hogy életünkre nagyon komoly hatása van annak, ha kulcshelyzetekben a szeretet alapján döntünk és cselekszünk.

4.3. A szeretet tulajdonságai és hatásai

A szeretet a legkiemelkedőbb erény, mert Isten és a Szentháromság közösségének „áramkörébe” kapcsol be. Formát ad a többi erénynek, mondhatni lelket lehel a személyiségbe. „Ha szeretet nincs bennem, semmit sem érek” – halljuk Szent Pál szavait.²⁹ Tevékeny és vállalkozó szelleművé teszi az embert, „nem fárad el, nem marad tétlen” – mondja Szent Ágoston.³⁰ Nem ismer félelmet, mert a „tökéletes szeretet nem fér össze a félelemmel”.³¹ A bizalom alapja ugyanis nem a félelem, hanem a szeretet. Sorsformáló erő, hiszen élet-szituációkra készít fel, a Szentírás pedig biztat: „azoknak, akik Istent szeretik, minden javukra válik.”³² Vitathatatlan a szeretet közösségi jelentősége. Nélküle család, egyház, társadalom nem képzelhető el. Ugyanakkor a szeretetet tanítani is kell, mint az anyának, aki gyermekeiben úgy alakítgatja, hogy figyelembe veszi a személyiséget és a szituációt is. S zárásként kiemelhetjük, hogy a szeretet út: a tisztulás útja, amit próbatételek alakítanak; a megvilágosodás útja, mely az illúziók felszámolásával jár; és a misztikus egyesülés útja, vagyis különleges élményű találkozás itt a földön Istennel. A szeretet mindenki számára királyi út, királyi törvény, melynek legkisebb megvalósítása is nagyon számít.

A szeretet hatásai szintén alapvetően gondozzák, gazdagítják az emberi személyt. Először is eltörli a bűnöket: „sok bűne megbocsáttatott, mert nagyon szeretett”.³³ Péter apostol szintén erre utal: „a szeretet sok bűnt eltakar”.³⁴ A következő hatása: az Istennel való barátság, az istengyermekség. „Isten fiai vagyunk, örökösei Istennek, társörökösei Jézusnak”.³⁵ Harmadszor: érdemszerző képességgel ruház föl minket. Erre nincs érzékszerve az embernek,

28 Vö. TARJÁNYI, *Op. cit.*, 68–69.

29 1Kor 13,2

30 BODA, *Op. cit.*, in 3. jegyzet, 88.

31 Vö. 1Jn 4,18.

32 Vö. Róm 8,28.

33 Vö. Lk 7,47.

34 Vö. 1Pét 4,8.

35 Vö. Róm 8,15–16.

viszont fontos, hogy ne csak jókat tegyünk, hanem váljon érdemszerzővé a cselekedet, hogy növekedjen bennünk a kegyelem, és elérhessük támogatásukkal az örök életet.

A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai röviden így foglalják össze a szeretet legfontosabb mozzanatait: a szeretet Isten ajándéka.³⁶ A kinyilatkoztatás értesít bennünket az Isten felénk forduló szeretetéről.³⁷ Az emberi szeretet részese a Szentháromság szeretetéből,³⁸ valamint Krisztus és az egyház szeretetszövetségéből.³⁹ A szeretet Isten és az ember közötti barátság.⁴⁰ Isten és ember szeretete nem választható szét.⁴¹ A szeretet a legkiválóbb erény.⁴² Az egyház legfontosabb feladata, hogy szeretetközösséget alkosson.⁴³

4.4. A szeretet és az üdvösség

A keresztény szeretet nélkülözhetetlen az üdvösségre azoknak, akik ismerik az evangéliumot. Bennfoglaltan azokban is működik, akik követik a szívbe írt törvényt, a lelkiismeret belső hívását. „Mindegyikünknek... annak az élő hitnek az útján kell járnia, mely ébren tartja a reményt és a szeretet által munkálkodik” – tanítja a II. Vatikáni Zsinat.⁴⁴ Valamilyen módon tehát minden jószándékú ember a szeretet útján jár. Az ember számára az egyház közössége nagy ajándék, s a benne való élet garancia az üdvösség elérésére. Az egyházon kívül élők számára Isten egyetemes üdvözítő akaratának reményében beszélhetünk az üdvösségről. A Szentírás alátámasztja ezeket a gondolatokat. „A hit üdvözít, mely a szeretet által tevékeny”.⁴⁵ „Isten a szeretet, aki kitarthat benne, Istenben marad és Isten is őbenne”.⁴⁶ Viszont „aki nem szeret, a halálban marad”.⁴⁷

Az utóbbi zsinatok mind azt tanítják, hogy a hit, a remény és a szeretet szükséges az üdvösséghez. Ezek között az első és legszükségesebb a szeretet,⁴⁸

36 LG 42.

37 GS 32.

38 DV 1.

39 LG 7.

40 DV 2.

41 GS 24.

42 LG 42.

43 LG 8.23.

44 Vö. LG 41.

45 Gal 5,6

46 1Jn 4,16

47 1Jn 3,14

48 Vö. LG 41-42.; vö. DS 1531.

a „tökéletesebbé válás alaptörvénye”.⁴⁹ A szeretet jelentősége oly nagy, hogy a szeretetből fakadó megtérés üdvözíti az embert. Ezt a gondolatot emeli ki az egyház a tökéletes bánat (*contritio*) esetében, mely pl. a haldokló esetében gyónás nélkül is üdvözítheti őt. Alapvető döntést kell tehát hozni Isten mellett a szeretetben, fogalmazhatunk B. Häringgel, s ennek a döntésnek a gyakorlatban is meg kell nyilvánulnia: hivatásunkban, viselkedésünkben, beszédstílusunk konkrétumaiban. A szeretetben állandóan növekednünk kell, s magunk előtt tartani János apostol figyelmeztetését, hogy ne csak szóval szeressünk, hanem elsősorban cselekedettel. Erre buzdít bennünket Jézus is az utolsó ítéletről szóló evangéliumi szakasszal.⁵⁰ S ha kérdés merülne föl, hogy miért parancsolható a szeretet? A válasz egyértelműen megadható: mert a szeretet nem kizárólag, s nem csupán érzelem, hanem tevékeny jóakarat, s az akarat, mint az értelem is, nem zárja ki az olykor szükséges irányítást és motivációt, hanem esendősége miatt igényli is azt. Ezzel az emberi háttérrel az Úr Jézus Krisztus nagyon is tisztában volt, ezért természetesnek vehetjük, hogy követésében legfontosabbnak a szeretet parancsát állította elénk.

4.5. Az embertársi szeretet érték- és problémavilága

Az embertársi szeretet lényegét így fogalmazhatjuk meg: rászoruló embertársainkat szolgáljuk, lehetőség szerint segítjük Krisztus normája és példája nyomán. Krisztus szeretete megváltói szeretet, mely minden ember üdvösségét akarja, mégpedig kivétel nélkül. A teljes emberre irányul az Ő szeretete, testet és lelket egyszerre gyógyít, s konkrét szituációkban nyilvánul meg, amit jól illusztrál az irgalmas samaritánus története. Ezt a normát támasztja alá az úgynevezett ezüstsabály: „Amit nem akarsz, hogy veled tegyenek, te se tedd másnak”,⁵¹ és az aranyszabály: „Amit akarsz, hogy veled tegyenek, azt tedd te is mással”.⁵²

Az emberszeretetnek meg kell nyilvánulnia sajátos szituációkban. Ilyenek azok a dilemma-helyzetek, amikor értékek ütközésének konfliktusát kell megoldani. Ezeknek azokban az esetekben van jelentősége, amikor az ütköző kötelességek azonos nagyságrendben vannak. Lássuk most azokat a szabályokat, melyek segítenek a megoldásban: 1. Ha saját kötelességünk összeütközésbe kerülne a mások iránti szeretet felszólításával, akkor saját kötelességünk

49 Vö. GS 38.

50 Vö. 1Jn 3,17; Mt 25,34–46.

51 Vö. Tób 4,17.

52 Vö. Mt 7,12.

elvégzése a fontosabb. 2. Ha mások iránti kötelességeink ütköznének egymással, akkor azok vannak előnyben, akik közelebb állnak hozzánk.⁵³ 3. Mások iránti kötelezettségeink ütközése esetén az üdvösség ügye mindent megelőz. 4. A másokon való segítség mértékét saját erkölcsi és anyagi lehetőségeink, valamint a másik szorult helyzetének mértéke határozza meg. 5. Az emberszeretet nagylelkűsége nem szolgálhat állapotának tartósítására, és a csalásnak, illetve a szélhámasságnak nem nyújthat segítő kezet.⁵⁴

Az embertársi szeretet gyakorlati alapelveit az irgalmasság cselekedeteiben foglalhatjuk össze. Az irgalmasság testi cselekedeteit a Máté evangélium és a Tóbiás könyve alapján állíthatjuk össze: az éhezőknek ételt adni, a szomjazóknak italt adni, a ruhátlanokat felruházni, utasoknak, vándoroknak szállást adni, a betegeket látogatni, a foglyokat kiváltani, a holtakat eltemetni.⁵⁵ Ennek analógiájára a teológusok megfogalmazták a Szentírás szellemében az irgalmasság lelki cselekedeteit: a tudatlanokat tanítani, a kételkedőknek jótanácsot adni, a szomorúakat vigasztalni, a bűnösöket meginteni, a sértéseket megbocsátani, másokat türelemmel elviselni s az élőkért és a holtakért imádkozni. Az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásában figyelembe kell venni a kor speciális igényeit. Ma különleges jelentősége van a tanításnak és a tanácsadásnak, hisz az élet forgatagában egyre nehezebb eligazodni. Jótanácsot adni és tapintatosan megfogalmazni, esetleg szeretettel inteni komoly feladat.⁵⁶ A túlhajszoltság miatt a türelem is felértékelődik.⁵⁷ Korunk különleges problémája, hogy sokan vannak, akik a szeretetszolgálatokat igyekeznek kihasználni, s nemcsak megkárosítják a rászorulókat, hanem az adakozók kedvét is elveszik nemes cselekedetüktől. Azoknak, akik hivatásszerűen végeznek karitászmunkát, bizony ébernek kell lenniük, s az igazi rászoruló felismeréséhez pedig olykor már a „szellemek megkülönböztetésének” karizmájára is szükségük lehet.⁵⁸

A szeretetnek meg kell nyilvánulnia a kommunikációban is. A megszólás, a rágalmozás, a szidalmazás, a szavak félremagyarázása mind bűn a szeretet ellen. Tudatában kell lennie az embernek, hogy a beszéd mindig értékítéletet hordoz: az intrika, a káröröm, a gúny legtöbb esetben vétekhez vezet. Ugyan-

53 Fontos a szeretet sorrendjének megállapítása: házastárs, gyermek, szülő, testvér, barát, rokon, ismerős.

54 Vö. NEMES, Gy., *A hit megélése*, Vác 2004, 29.

55 Vö. Mt 25,31–46.

56 Vö. Mt 18,15–17 és 2Tim 2,22–26.

57 Vö. Ef 4,2.

58 Vö. NEMES, *Op. cit.*, 28.

akkor a humor, az ironia, a csipkelődés is hordozhat szeretetet. Amennyiben másokról negatív információkat hallunk, ki kell egészítenünk azokat jó tulajdonságokkal vagy jó cselekedeteinek felsorolásával, vagy legalább állást nem foglalva megpróbálni más irányba terelni a beszélgetést. A szeretet követelménye az őszinteség is, vagyis a kommunikáció igazságára törekedni. Az őszinteség részerényeként meg kell említeni a titoktartást is. Sokféle titok van, amit olykor komoly szankciók is védenek. Vannak családi titkok, hivatali titok, katonai, orvosi, államtitok, gyónási titok. A szeretet s a belőle táplálkozó bizalom megtartása motiválja az egyszerűbb titkok vagy csak ránk bízott információk megtartását.

Krisztusi követelmény az ellenségszeretet is, melyet Jézus a Hegyi beszédben állít elénk. „Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót haragosaitokkal, imádkozzatok üldözőitekért és rágalmazóitokért”.⁵⁹ Feltehetjük a kérdést, hogy ki az ellenség. Röviden azt mondhatjuk: aki rosszat tesz vagy rosszat akar nekünk. Jézus az ellenségszeretettel nem szimpátiát kér tőlünk, hanem segítő jóakaratot. Minden embernek van ugyanis értéke és gyarlósága is. A szeretet képessé tesz két alapvető kritérium teljesítésére: 1. hogy tudjunk imádkozni érte, legalább a megtéréséért, ti. hogy üdvözljön, s ez kihúzza a szívünkéből a fullánkot. 2. hogy tudjunk segíteni rajta szorult helyzete esetén, vagyis, hogy a szeretet alapján bármikor bárkinek tudjunk segíteni, akár rosszért jóval fizetve. Jézus ezeket megvalósította. Az Ő lelkiülete kell nekünk is, hogy követni tudjuk. Kiváló eszköz ezen az úton a Jézus-ima, mely megtisztítja a szívet, képes feloldani a féktelen indulatokat, és segít megtenni a másik felé a legnehezebb helyzetekben is az első lépéseket.

5. Bűnök a szeretet erénye ellen

Voltaképpen minden bűn a szeretet ellen van. Itt azokat emeljük ki, amelyek sajátosan a szeretet erénye ellen irányulnak vagy esetleg annak meghamisítói.

A szeretet ellen legalapvetőbb bűnök a következők: az önzés (*egoizmus*), a gyűlölet (*odium*) és a közömbösség vagy súlyos érdektelenség. Ezeket minden további csoport előtt részletezés nélkül is kiemelhetjük.

Az istenszeretet elleni bűnök következnek. Ezek közül a legsúlyosabb az Isten gyűlölete (*odium Dei*). Nem más ez, mint az Isten elleni lázadás foko-

⁵⁹ Mt 5,44–45

zott formája. Sátáni lelkületre vall. Hátterében hamis istenkép, megrögzötten bűnös élet állhat vagy az a gőg, mely saját autonómiáját betegesen félti Istentől, félreérti a gondviselést, az ember bűnéért is Istent okolja. Keresztények értetlensége és zúgolódása is eszünkbe juthat itt, de ez csak akkor súlyos bűn, ha tudatos káromlással, Istennel való szembe fordulással párosul, vagy vele szemben retorziót akar gyakorolni. Mivel Istennek közvetlenül nem tud ártani, ezért ez a bűn az istenhívők bántalmazásában vagy a valláshoz közel álló tárgyak, eszmék gyalázásában nyilvánulhat meg.⁶⁰ „Aki engem gyűlöl, Atyámat is gyűlöli” – mondja Jézus.⁶¹ Ebben megátalkodottan élni az út a kárhozát felé. A másik a lelki tunyaság (*acedia spiritualis*). Lényege, hogy az üdvösséghez szükséges eszközöktől nehézség esetén vonakodik. Lusta, érdektelen, Isten nem kívánatos érték a számára.⁶² Döntő motívuma az állandó és aktuális kényelem. A katekizmus a közömbösség, hálátlanság, langyosság és lustaság fogalmaival írja le Isten szeretetének s az általa felkínált örömeinek ilyen fajta visszautasítását.⁶³ Az istenszeretet ellen vét még az is, aki földi értéket helyez Isten elé. A teremtményt nem lenne szabad sohasem a Teremtő elé helyezni.

Az embertársi szeretet ellen szintén gyűlölet (*odium*) akkor áll fenn, ha a másikat jóindulatra méltatlannak tartjuk, esetleg neki rosszat akarunk. Ez több mint akaratlan ellenszenv, s a Szentírás nagyon keményen el is ítéli ezt: „Aki testvérét gyűlöli, az gyilkos”.⁶⁴ Itt is megjelenik az önzés mint a gyökérbűnök közös alapja, s különösen az irigységet gerjeszti föl, mely más javán szomorkodni képes, és megmérgezi a kapcsolatokat. Ugyanilyen méreg a féltékenység bűne is, mely sajnálja másoktól a szeretetet, s szerelmi, szakmai és hiúsági területeken is előfordul. Feltétlenül meg kell említenünk a botrányt. Rossz példa esetén a botrányokozó, mások bűne felnagyítása esetén pedig a botránkozó farizeusi bűnéről is beszélni kell. Azért veszélyes bűn, mert mások lelki kárát, súlyos válságát is előidézhetheti. Különösen súlyos a gyerekek botránkoztatása. A csábítás (*seductio*) mást bűnre bírni. Különösen súlyos ártatlanok megrontása vagy épp házások elcsábítása esetén, melyeknek olykor szinte divatja üti fel fejét. A más bűnében való közreműködés, szolidaritás (*cooperatio*) is ide tartozik. Súlyosbító körülmény, ha ezek hatalmi helyzetből

⁶⁰ NEMES, *Op. cit.*, 29.

⁶¹ Jn 15,23–25

⁶² TARJÁNYI, *Op. cit.*, 78–79.

⁶³ KEK, 2094.

⁶⁴ Jn 3,15

történnek. Mások megkárosítása esetén megítélése nagyon függ annak mértékétől.⁶⁵

Zárszó

Jézus Krisztus az Isten szeretetének látható tanúja, akaratának képviselője, hirdetője és megvalósítója. Ahogy Jézus embersége volt Isten láthatatlan, de reális üdvözítő beavatkozásainak a jele és eszköze, úgy kell az egyháznak Krisztus szeretete látható jeleként és eszközöként élnie.⁶⁶ S valószínű, hogy ebben az összefüggésben található meg szerepét és feladatát az egyén is, aki Isten Országát kívánja építeni az egyház élő köveként, s aki a szeretet állandó újragondolásának és a növekedésének alanyaként, Isten akaratát keresve új lendületet képes adni Isten Országának megvalósulásának.

65 Vö. TARJÁNYI, *Op. cit.*, 79–80. és NEMES, *Op. cit.*, 30.

66 Vö. TARJÁNYI, *Op. cit.*, 82.